

ВІДГУК

**офіційного опонента, доктора педагогічних наук, професора
Желанової Вікторії В'ячеславівни про дисертацію
Савел'єва Андрія Сергійовича «Формування в майбутніх фахівців з
інформаційних технологій навичок роботи в команді в умовах
диджиталізації освітнього процесу в ЗВО», подану до захисту в
спеціалізовану вчену раду в Державному закладі «Луганський
національний університет імені Тараса Шевченка»,
на здобуття наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 01
Освіта /Педагогіка за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки**

Ступінь актуальності обраної теми. Актуальність дослідження Савел'єва А. С. зумовлена об'єктивними вимірами сучасного суспільства, пов'язаними з його тотальною диджиталізацією. Такий формат розвитку суспільства детермінує його гостру необхідність у фахівцях з інформаційних технологій з розвинутими навичками роботи в команді, як суттєвими для особистості XXI століття й пріоритетними в сучасній вищій освіті. Ці об'єктивні обставини потребують трансформації процесу підготовки фахівців з інформаційних технологій на основі реалізації відповідних умов в ЗВО. До того ж ця проблема загострюється у форматі поширення дистанційного та змішаного навчання, що має певний дефіцит реального спілкування, а робота в онлайн-командах є достатньо специфічною й потребує створення цифрового освітнього середовища університету, що передбачає розвиток цифрової культури взаємодії, вміння використовувати інструменти спільної діяльності, дотримуватися етичних норм онлайн-спілкування, забезпечувати прозорість та координацію дій у віртуальному середовищі. Водночас, незважаючи на широкий інтерес науковців до зазначеної проблеми, питання, пов'язані з формуванням в майбутніх фахівців з інформаційних технологій навичок роботи в команді в умовах диджиталізації освітнього процесу в ЗВО висвітлюються лише аспектно. Таким чином, формування навичок роботи в команді має здійснюватися з урахуванням специфіки цифрового освітнього середовища.

Отже, актуальність дисертації Савел'єва А. С. знаходиться в контексті реалізації суспільних, науково-теоретичних й практичних потреб в обґрунтуванні,

впровадженні та експериментальній верифікації педагогічних умов формування навичок роботи в команді в майбутніх фахівців з інформаційних технологій в умовах диджиталізації освітнього процесу в ЗВО.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано згідно з темою науково-дослідної роботи кафедри педагогіки Державного закладу «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» «Якість сучасної освіти: теорія, моніторинг, технології» (державний реєстраційний номер 0117U002854). Тему затверджено Вченою радою Державного закладу «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (протокол №11 від 31 травня 2024 р.).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Дисертація складається з анотацій українською та англійською мовами, вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертаційної роботи становить 229 сторінок. Список використаних джерел містить 191 найменування, зокрема 50 – зарубіжні праці. Робота містить 15 таблиць та 13 рисунків в основному тексті роботи.

У вступі обґрунтовано актуальність, доцільність та необхідність розв'язання проблеми дослідження; коректно визначено науковий інструментарій роботи; представлено формат впровадження результатів дисертації.

У першому розділі дисертації – «Теоретичні основи формування в майбутніх фахівців з інформаційних технологій навичок роботи в команді в умовах диджиталізації освітнього процесу в ЗВО» висвітлено етимологію, розглянуто генезу, а також здійснено дефініційний аналіз феномену диджиталізація, що уможливив визначення поняття «диджиталізація освітнього процесу в ЗВО» як процес реорганізації освітнього процесу на підставі інтеграції цифрових технологій, який передбачає не тільки перетворення навчальних матеріалів та дидактично-технічного забезпечення із залученням технологічних інструментів, але й трансформацію педагогічних підходів та стратегій,

спрямованих на покращення доступу до знань, персоналізацію навчання та розвиток цифрових компетенцій у здобувачів освіти.

Автор аналізує різні формати диджиталізації навчання, якими вважає Масові Відкриті Онлайн Курси (MOOCs), змішане навчання, адаптивні технології, мікронавчання, мобільне навчання, процес гейміфікації, віртуальна та доповнена реальність (VR/AR), соціальне навчання.

У цьому розділі дисертації проаналізовано основні чинники, що гальмують активне використання та розповсюдження цифровізації освіти; представлено три групи змін, які зумовлює диджиталізація освіти; проаналізовано недоліки, які є певним бар'єром для її інтеграції.

Суттєвий фрагмент першого розділу поданої дисертації присвячено висвітленню поняття навичок роботи в команді, зокрема, «навичок роботи в команді майбутніх фахівців з інформаційних технологій» як сукупності соціально-комунікаційних та цифрових навичок та умінь фахівців з інформаційних технологій, що забезпечують ефективну міжособистісну взаємодію учасників на всіх етапах командотворення в умовах диджиталізації освітнього процесу в ЗВО.

Проаналізовано основні підходи до командотворення як продуктивної моделі, а саме: 1) діяльнісно-орієнтований; 2) суб'єкто-орієнтований; 3) інтегративний; представлено конкретні алгоритми зазначеного процесу з відповідними й доцільними для кожного етапу цифровими інструментами та платформами.

Презентовано компонентний склад навичок роботи в команді в майбутніх фахівців з інформаційних технологій з поєднанням аспектів цифрової взаємодії у вигляді єдиної ієрархічної структури, яка включає: ціннісно-мотиваційний, особистісно-організаційний, інформаційно-діяльнісний, оцінювально-рефлексивний компоненти.

Суголосно зазначеній компонентній структурі навичок роботи в команді в майбутніх фахівців з інформаційних технологій визначено критеріальний апарат та діагностичний інструментарій дослідження. Ціннісно-мотиваційному

компоненту відповідає мотиваційно-цільовий; особистісно-організаційному – професійно-змістовий; інформаційно-діяльнісному – міжособистісно-поведінковий; оцінювально-рефлексивному компоненту – аналітико-результативний критерій.

У межах першого розділу було представлено результати констатувального експерименту, що засвідчив недостатній рівень сформованості навичок роботи в команді у майбутніх фахівців з інформаційних технологій.

У другому розділі – «Експериментальна перевірка ефективності педагогічних умов формування навичок роботи в команді в майбутніх фахівців обґрунтовано, сформульовано та розкрито логіку впровадження таких педагогічних умов формування навичок роботи в команді в майбутніх фахівців з інформаційних технологій в умовах диджиталізації освітнього процесу ЗВО, як-от: 1) цілеспрямоване залучення майбутніх фахівців з інформаційних технологій до нетворкінгу з метою формування стійкої мотивації до набуття навичок командної роботи в умовах диджиталізації; 2) системне засвоєння знань організації, принципів та механізмів злагодженої роботи в команді в умовах диджиталізації; 3) оволодіння майбутніми фахівцями з інформаційних технологій навичками онлайн-комунікації в команді через розв'язання цифрових кейсів.

Подані автором результати кількісного та якісного аналізу на етапі констатувального й контрольного експерименту, з використанням критерію Пірсона χ^2 та коефіцієнта Крамера, довели, що зміни в експериментальній групі відбулися і ці зміни є суттєвими за масштабом, на відміну від контрольної групи, де зміни є випадковими та слабкими.

Таким чином, автор довів, що результати педагогічного експерименту дають можливість стверджувати про ефективність запропонованих умов формування в майбутніх фахівців з інформаційних технологій навичок роботи в команді в умовах диджиталізації освітнього процесу в ЗВО.

Загальні висновки відповідають поставленим дисертантом завданням.

Достовірність та новизна отриманих результатів. Найбільш суттєвими результатами, що характеризують наукову новизну поданої дисертаційної роботи,

є такі: *вперше* визначено, розроблено, теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено педагогічні умови формування навичок роботи в команді в майбутніх фахівців з інформаційних технологій в умовах диджиталізації освітнього процесу в ЗВО, що передбачали цілеспрямоване залучення майбутніх фахівців з інформаційних технологій до нетворкінгу з метою формування стійкої мотивації до набуття навичок командної роботи в умовах диджиталізації; системне засвоєння знань організації, принципів та механізмів злагодженої роботи в команді в умовах диджиталізації; оволодіння майбутніми фахівцями з інформаційних технологій навичками онлайн комунікації в команді через розв'язання цифрових кейсів; розроблено критерії, показники і рівні сформованості навичок роботи в команді в майбутніх фахівців з інформаційних технологій; *уточнено* понятійно-категоріальний апарат, зокрема: поняття «диджиталізації освітнього процесу в ЗВО», «навички роботи в команді майбутніх фахівців з інформаційних технологій», структурні компоненти навичок роботи в команді такі, як мотиваційно-ціннісний, когнітивний та діяльнісно-комунікативний; *подальшого розвитку* набули уявлення про інноваційні технології, форми та методи формування навичок роботи в команді в майбутніх фахівців з інформаційних технологій в умовах диджиталізації освітнього процесу в ЗВО.

Повнота викладу в наукових публікаціях, відсутність порушення академічної доброчесності.

Основні положення та результати дисертаційної роботи висвітлені у 7 публікаціях автора: 3 статтях у наукових фахових виданнях України, у 4 збірниках апробаційного характеру.

Апробація результатів дослідження. Основні положення, висновки, практичні результати дисертації представлено в доповідях на науково-практичних конференціях різного рівня: *міжнародних* – «Наука та освіта в умовах воєнного часу» (м. Дніпро, 2024); «Наукова діяльність як шлях формування професійних компетентностей майбутнього фахівця» (м. Суми, 2024); «Освіта в сучасних викликах» (м. Полтава, 2025); «Science and Education as the Basis of Human

Progress» (м. Роттердам, 2025); *всеукраїнських* – науково-практична конференція Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України за 2024 рік «Психолого-педагогічний супровід професійного розвитку суб'єктів педагогічної освіти і освіти дорослих в сучасних реаліях України» (м. Київ, 2025); «Початкова школа в новій освітній реальності: традиції й інновації, проблеми й перспективи» (м. Лубни, 2025); «Європейські парадигми формування культури толерантності в освіті, медіа, мистецтві» (м. Запоріжжя, 2025).

Практичне значення результатів дослідження полягає в тому, що в розроблено та впроваджено в освітній процес ЗВО: педагогічні умови формування навичок роботи в команді в майбутніх фахівців з інформаційних технологій галузі знань 12 Інформаційні технології, за спеціальністю 122 Комп'ютерні науки; організація нетворкінгу в межах освітнього компонента «Самоменеджмент» між здобувачами, викладачами та стейкхолдерами освітньо-професійної програми спеціальності 122 Комп'ютерні науки засобом відкритого доступу до освітнього порталу «Canvas», в межах якого були сформовані електронні портфоліо здобувачів; розроблення проекту, який передбачав впровадження чат-бота для організації ефективного нетворкінгу між співробітниками ІТ компанії та клієнтами; підготовка групових доповідей здобувачів за певною тематикою, зокрема «Модель «Вікно Джохарі» в командній роботі майбутніх фахівців з ІТ-технологій», «Специфіка та особливості командної роботи над проектами в ІТ-компанії» та ін.; впровадження тренінгових вправ в обов'язкові освітні компоненти; використання додаткового потенціалу позанавчальної роботи, зокрема запровадження практико-орієнтованих вебінарів з кібербезпеки «Кібербезпека: захист даних та інформаційних систем у сучасному світі»; банку стартапів «ІТ-LAB»; професійно-спрямованих кейсів; рольових ігор («Комунікативні стилі», «Стейкхолдери»).

Упровадження результатів дослідження. Результати дослідження впроваджено в освітній процес ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (довідка №1/142 від 18.02.2026); Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (довідка №

01-15/291 від 17.02.2026); Житомирського державного університету імені Івана Франка (довідка №364-01-09/2026 від 19.02.2026).

Оцінка змісту та основних положень дисертації, її завершеності та відповідності встановленим вимогам. Дисертація є оригінальною науковою працею, в якій висвітлено авторські ідеї та розробки, що уможливили розв'язання завдань дослідження. Робота містить теоретичні та практичні положення і висновки, обґрунтовані, розроблені й сформульовані дисертантом самостійно. Представлені в дисертації ідеї, положення чи гіпотези інших авторів мають відповідні посилання і використані з метою обґрунтування ідей здобувача. Більш суттєві результати дослідження, що викладені у висновках, відповідають завданням дисертації. Загалом текст дисертації відповідає чинним вимогам щодо його оформлення.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

Загалом позитивно оцінюючи дисертаційну роботу Савел'єва А. С., вважаємо за необхідне виокремити деякі дискусійні положення та висловити певні зауваження:

1. На нашу думку, в роботі мають місце певні термінологічні неточності. Так, на стор. 62, дисертант у процесі аналізу наукового дискурсу щодо феномену рефлексивної компетентності підмінює поняття компетентність на поняття компетенція.

2. У таблиці 1.3. на стор. 54 автор подає етапи командотворення з відповідними цифровими інструментами та платформами й цей алгоритм називає моделлю цифрової взаємодії на етапах формування команди, що на нашу думку, не містить усталених ознак моделі і не може так називатися.

3. У процесі розробки критеріального апарату дослідження, доцільно було б подати показники кожного критерію відповідно до рівнів сформованості навичок роботи в команді в майбутніх фахівців з інформаційних технологій в умовах диджиталізації освітнього процесу в ЗВО.

4. На нашу думку, більш детального висвітлення потребує логіка використання представленого в роботі діагностичного інструментарію.

5. Варто зауважити, що у процесі обґрунтування педагогічних умов формування навичок роботи в команді в майбутніх фахівців з інформаційних технологій в умовах диджиталізації освітнього процесу в ЗВО поза увагою дисертанта залишились методологічні засади цього процесу.

Отже, висловлені зауваження засвідчують перспективи та відкритість досліджуваної проблеми і не зменшують позитивної оцінки дисертаційної роботи Савел'єва А. С.

Загальний висновок. Дисертаційна робота Савел'єва А. С. «Формування в майбутніх фахівців з інформаційних технологій навичок роботи в команді в умовах диджиталізації освітнього процесу в ЗВО» є завершеною, цілісною науковою кваліфікаційною роботою, яка має наукову новизну, теоретичне та практичне значення, відповідає чинним вимогам Наказу МОН України від 12.01.2017 р. №40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (із змінами, внесеними згідно Наказу МОН України від 31.05.2019 р. №759) і Постанови Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. №44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (із змінами, внесеними згідно Постанови Кабінету Міністрів України №341 від 21.03.2022 р.), а її автор Савел'єв Андрій Сергійович заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка» за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки».

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри освітології
та психолого-педагогічних наук
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка

В. Желанова

Вікторія ЖЕЛАНОВА

